

Valentín Bou Franch*

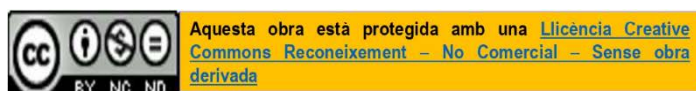
L'article 10 de la Carta dels Drets Fonamentals de la Unió Europea sobre la llibertat de pensament, de consciència i de religió

En aquesta publicació, els parlaré de l'article 10 de la Carta dels Drets Fonamentals de la Unió Europea, relatiu a la llibertat de pensament, de consciència i de religió.

L'article 10 de la Carta dels Drets Fonamentals de la Unió Europea, titulat "Llibertat de pensament, de consciència i de religió", afirma el següent:

Paràgraf 1: Tota persona té dret a la llibertat de pensament, de consciència i de religió. Aquest dret implica la llibertat de canviar de religió o de conviccions, així com la llibertat de manifestar la seua religió o les seues conviccions individualment o col·lectivament, en públic o en privat, a través del culte, l'ensenyament, les pràctiques i l'observança dels ritus.

Paràgraf 2: Es reconeix el dret a l'objecció de consciència d'acord amb les lleis nacionals que en regulen l'exercici.

* Catedràtic de Dret Internacional Públic. Universitat de València (Espanya).

Conforme a les explicacions de l'article 10 de la Carta, cal tenir en compte tres comentaris. Primer, el dret garantit en l'apartat 1 es correspon amb el dret garantit en l'article 9 del Conveni Europeu de Drets Humans i, de conformitat amb el que es disposa en l'article 52.3 de la Carta, té el mateix sentit i abast.

Segon, les limitacions a aquestes llibertats han de respectar l'article 9.2 del Conveni Europeu, que afirma: La llibertat de manifestar la seua religió o les seues conviccions no pot ser objecte de més restriccions que les que, previstes per la llei, constitueixen mesures necessàries, en una societat democràtica, per a la seguretat pública, la protecció de l'ordre, de la salut o de la moral públiques, o la protecció dels drets o les llibertats dels altres.

Tercer i últim, el dret garantit en l'apartat 2 de l'article 10 es correspon amb les tradicions constitucionals nacionals dels estats membres i a l'evolució de les legislacions nacionals en aquesta matèria.

Hem de tenir en compte tres conceptes previs. Primer, la llibertat de pensament és la facultat individual de cada persona d'acceptar l'explicació que preferisca de les realitats existencials (el món, la vida, la societat, la cultura, etc.) i practicar els hàbits i conductes que millor s'adeqüen a les seues preferències.

Segon, la llibertat de consciència és la facultat de l'individu d'actuar d'acord amb la seua opinió interna sobre la bondat o maldat d'una acció. Referent a això, cal recordar que, segons el Tribunal de Justícia de la Unió Europea, la llibertat de l'individu abasta no sols el fet de practicar la seua creença en un àmbit privat, sinó també el fet de viure-la de manera pública.

Tercer, la llibertat religiosa és la llibertat de triar o no seguir una fe religiosa i comportar-se en la vida d'acord amb les seues creences religioses. Segons la Carta, la llibertat religiosa implica la llibertat de canviar de religió, així com la llibertat de manifestar la seua religió individualment o col·lectivament, en públic o en privat, a través del culte, l'ensenyament, les pràctiques i l'observança dels ritus.

El contingut de la llibertat de pensament, de consciència i de religió té una dimensió objectiva i una dimensió subjectiva.

La dimensió objectiva exigeix la neutralitat del poder públic respecte de la diversitat de pensaments, consciència i religions.

El Tribunal Europeu de Drets Humans ha afirmat que l'Estat, en complir les funcions assumides en matèria d'educació i d'ensenyament, ha de vetlar perquè les informacions o coneixements que figuren en el programa d'estudis siguin difoses de manera objectiva, crítica i pluralista. Es prohibeix a l'Estat perseguir una

finalitat d'adoctrinament que pugua ser considerada no respectuosa amb les conviccions religioses i filosòfiques dels pares. Aquest és el límit que no s'ha de sobrepassar.

Per tant, la dimensió objectiva d'aquesta llibertat suposa per a l'Estat la doble obligació de no intervenir: (un) ni en la formació de les conviccions íntimes de les persones; i (dos) ni en les manifestacions legítimes d'aquestes conviccions.

En la seua dimensió subjectiva, la llibertat de pensament, consciència i religió té, al seu torn, una doble dimensió: interna i externa. En aquest sentit, el Tribunal de Justícia de la Unió Europea ha assenyalat que aquesta llibertat cobreix tant el *forum internum*, a saber, el fet de tenir conviccions, com el *forum externum*, a saber, la manifestació d'aquestes conviccions.

Com a garantia, el Tribunal Europeu de Drets Humans sempre ha subratllat que les conviccions religioses són una qüestió de consciència individual, no podent l'Estat exigir a les persones que revelen quina és la seua creença religiosa.

Existeix la prohibició de discriminacions directes i indirectes a la llibertat de pensament, consciència i religió. La Directiva 2000/78, relativa a l'establiment d'un marc general per a la igualtat de tracte en l'ocupació destaca, referent a això, tres aspectes:

Primer, s'entén per principi d'igualtat de tracte l'absència de tota discriminació directa o indirecta basada, entre altres, en motius de religió o conviccions.

Segon, existirà discriminació directa quan una persona siga, haja sigut o poguera ser tractada de manera menys favorable que una altra en situació anàloga per, entre altres, motius de religió o conviccions.

Tercer i últim, existirà discriminació indirecta quan una disposició, criteri o pràctica aparentment neutra puga ocasionar un desavantatge particular a persones amb una determinada religió o convicció, respecte d'altres persones. Aquesta afirmació té una doble excepció: (un) llevat que aquesta disposició, criteri o pràctica puga justificar-se objectivament amb una finalitat legítima; i (dos) llevat que els mitjans per a la consecució d'aquesta finalitat siguen adequats i necessaris.

Respecte de l'objecció de consciència conforme a les lleis nacionals, hem de reconèixer que l'article 10.2 de la Carta introdueix una excepció al principi de legalitat, consistent en el dret a l'objecció de consciència, per motius de llibertat de pensament, consciència i religió.

Però el dret a l'objecció de consciència té com a límit el respecte a les lleis nacionals que en regulen l'exercici. Per això, cal tenir en compte les tres idees següents:

Primera, la Carta no admet l'objecció de consciència *contra legem*; sí que l'admet si és objecció *secundum legem*.

Segona, les excepcions que permeten l'exercici de l'objecció de consciència hauran d'estar fixades per les lleis nacionals, no pel dret de la Unió Europea.

Tercera i última, en absència de llei nacional que reconega l'objecció de consciència en una matèria concreta, preval l'obligació de complir la legalitat vigent.

